

А. В. Василюк,
доктор педагогічних наук, доцент
(Університет менеджменту освіти НАПН України, Київ)

ТЕОРЕТИЧНІ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ

В освітній теорії відрізняються три якісно відмінні моделі навчальної діяльності дорослих, серед яких: технологічна, гуманістична і критична. При їх аналізі важливими є врахування ключових питань: Чим є знання та їх характер? Ким є дорослий учень і яких знань він потребує? Яка роль учителя в освіті дорослих?

Відповідно технологічній моделі, центральне місце у навчальному процесі займає постать викладача з його директивним стилем викладання. Метою навчання є пристосування слухачів до об'єктивного світу та успішному функціонуванню в ньому. У даній моделі освіта розглядається інструментальним чином, тобто відповідно до потреб суспільства. Викладач відповідає за результати навчання своїх підопічних, тоді як слухач трактується виключно як пасивний отримувач знань.

Таблиця 1

Моделі навчальної діяльності з дорослими людьми

КРИТЕРІЇ	М О Д Е Л Ь		
	<i>Технологічна</i>	<i>Гуманістична</i>	<i>Критична</i>
<i>важлива суспільна проблема</i>	суспільний розвиток	індивідуальна свідомість	гнітючі умови життя
<i>онтологія людини</i>	особа, яка пізнає	діюча особа	вільна особа
<i>ключова цінність</i>	демократія, добробут	самореалізація	свобода
<i>контекст освіти</i>	суспільна структура	індивідуальна особистість	«я» в суспільстві
<i>ідеал освіти</i>	соціальний обов'язок	інтегрована особистість	емансипаційна орієнтація
<i>роль викладача</i>	керівництво	підтримування учіння	пробудження свідомості
<i>завдання вчителя</i>	передача знань	формування компетентностей	врахування тотожності слухача
<i>характер навчання</i>	традиційне	учіння	критична рефлексія
<i>методи навчання</i>	репродуктивні	частково	діалогові

		пошукові	
<i>роль життєвого досвіду</i>	невартісне (знання замість досвіду)	потенціальне джерело учіння	основне джерело знань
<i>становище вчителя</i>	домінуюче	партнерське	сервісне
<i>відповідальність</i>	викладач	викладач і слухач	слухач
<i>критерії ефективності освіти</i>	відтворення знань	уміння вирішувати проблеми	здібність до зміни життя (емансипація)

Джерело: Malewski M. Modele pracy edukacyjnej z ludźmi dorosłymi // Andragogiczne wątki, poszukiwania, fascynacje, Toruń 2001, s. 284.

Відмінний і більш прогресивний підхід до навчального процесу має гуманістична модель, головний сенс якої полягає в акцентуванні, що людина не має бути пасивним отримувачем знань, а натомість її активним користувачем. Основним у навчальному процесі вважаються партнерські стосунки між слухачами та педагогом. Викладач переважно виконує діагностичну, мотиваційну, методичну, консультативну та оцінювальну функції. Згідно цієї навчальної моделі, освіта повинна слугувати багатосторонньому розвитку особистості слухача.

Як зауважує Р. Лепперт, викладача, який підтримує гуманістичну модель, можна назвати рефлексивним практиком, який піддає рефлексії своє функціонування, аналізує свої «знаряддя» праці, досягнені результати, досвід і здійснює зміни у власному стилі професійної діяльності.

Характерною рисою критичної моделі є цілковита самостійність слухача, що призводить до розмивання офіційних навчальних програм та змісту навчання. Навчальна діяльність полягає в тому, щоб сприяти формуванню й підвищенню компетентностей та інтересів дорослої людини, що призведе до пізнання більш ширшої перспективи світу. У цій моделі важливі критичне мислення й отримання знань із оточуючої дійсності. Роль викладача можуть замінювати різні мас-медіа. Доросла людина може отримувати знання із повсякденного життя: фільмів, телевізійних програм, Інтернету, літератури та ін.

Представлені навчальні моделі відповідають різним сферам освіти: формальної, неформальної, інформальної. Зокрема, технологічна модель, із домінуванням ролі вчителя, притаманна формальній освіті; гуманістична модель, яка враховує потреби учнів, відповідає неформальній освіті, а критична модель більш підходить інформальній освіті.

Безумовно, освітня практика, зокрема освіта дорослих, є більш багатшою, ніж це демонструють теоретичні моделі, більш еkleктичною.

Серед освітніх політиків, теоретиків і практиків існує консенсус, що метою освіти є розвиток компетентностей упродовж життя у професійному і особистому житті. Зазвичай такі компетентності визначаються як система, що складається із знань й умінь у ціннісному контексті. Якщо ми хочемо виховати компетентну людину, нам потрібно враховувати усі ці навчальні моделі, оскільки кожна з них відіграє свою роль. Технологічна модель сприяє передачі знань, гуманістична модель розвиває інтереси та здібності учнів згідно із їх потребами, а критична модель сприяє виробленню дискурсивного ставлення до реальності.

У нашій країні переважають формальні шляхи отримання освіти, натомість бракує довіри до альтернативних форм неформального та інформального навчання. І передусім – компетентностей до їх використання.